

VILANOVA I LA GELTRÚ I LA REIAL ACADÈMIA DE MEDICINA DE BARCELONA

Pere Vallribera i Puig

Resum:

Importància de les comunicacions presentades a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona per dos metges i un cirurgià de Vilanova i la Geltrú del segle XIX atenent al què era llavors aquella institució.

Mots clau:

*Josep TAPIES I VILA, metge;
Lluís GAUSA I BARCELO, metge;
Joan GONZALEZ, cirurgià;
Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya;
Vilanova i la Geltrú;
Història de la Medicina; Segle XIX.*

En els números 4, 5 i 7 de REEMBRES han estat publicades unes comunicacions enviades, durant el segle passat, a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona per metges i cirurgians en exercici a Vilanova i la Geltrú¹. Creiem que val la pena de fer-ne uns breus comentaris considerant en conjunt la importància d'aquestes comunicacions i el què representen en l'àmbit mèdic de l'època en la nostra Vila. També, de fer unes consideracions del què era, en el temps, la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.

La Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona tingué el seu origen en els últims anys del segle XVIII gràcies a la voluntat d'uns metges barcelonins que no es resignaven al baix nivell de la medicina de l'època. I potser també esperonats per la creació, en aquells moments, del «Real Colegio de Cirugía» on es portaria a terme un ensenyament modern de la medicina. L'any 1754 -quan ja era una realitat el Col·legi de Cirurgia tot i que les seves activitats docents no començaren fins el 1761- es féu un primer intent de creació d'un Col·legi de Medicina barceloní. El portaren a terme Josef FORNES, Josef SANPONTS, Antoni RIGALS, Joan STEVA, Pere GUELL i Josef SORIANO adduint com motiu que «*el lastimoso estado de decadencia en que á mediados de este siglo se hallaba la Facultad de Medicina de Barcelona excitó el celo de algunos sabios profesores de aquel tiempo á buscar los medios más eficaces para atajar los progresos de tan grave mal, y restablecer su profesión al grado de ilustración y esplendor que le corresponde*»². Es demanava el restabliment de l'antic Col·legi de Medicina de Barcelona, amb els graus i privilegis d'una Facultat de Medicina.

Però per això caldria vèncer molt diverses oposicions, la primera de les quals i la més forta fou la del **Protomedicato de Castilla**, que de cap manera permetia la creació d'un «Colegio». Com diu Joan MARSILLACH, acadèmic i historiador de l'Acadèmia, «*El proyecto, que había pasado sin dificultad alguna por el crisol de la censura de varias corporaciones profanas a la Medicina, halló una ruda oposición en el Real Protomedicato de Castilla;*

Reembres, núm8. Any 1995. Pàgs. 3-8.

tanto que después de un eterno espediente de nueve años, recayó una real disposición negando la gracia que se solicitaba»³.

L'any 1769 uns metges barcelonins de renom ben reconegut en la nostra vida mèdica -Joan STEVA, Pere GUELL, Josep SORIANO, Ignasi MONTANER, Josep Ignasi SANPONTS, Lluís PRATS, Pau BALMES i Rafael STEVA- projecten unes noves «ordinacions» per demanar altra vegada l'establiment d'un Col·legi mèdic. Un bon grup de metges de Barcelona els hi dóna suport, però des de Madrid dos influents figures de la nostra Medicina que hi residien -BARNADAS i BONELLS- i a qui es demanà ajuda aconsellen sol·licitar no un Col·legi sinó una «Acadèmia de Medicina»⁴. Així es fa: s'envia la sol·licitud, signada per STEVA i GUELL, argumentant i demanant l'aprovació i el permís per reunir-se a celebrar les conferències mèdiques a casa del Tinent de Protometge (Pere Güell) o a casa d'algun dels membres⁵.

tuviéron otro origen que la estudianta aplicación de algunos de sus Individuos

Por tanto, animados del mismo zelo; por lo que les incumbe la obligación de fomentar todo lo que pueda conducir á los adelantamientos de la salud pública; y anhelando para tan provechoso exercicio la superior autoridad de V. E.

Suplican rendidamente á V. E. se sirva aprobar tan útil idea, y concederles el permiso para que puedan juntarse á celebrar sus conferencias medicas en casa del exponiente teniente de Proto-Médico, ó en la mas proporcionada de sus Individuos.

Gracia, que espexan de la rectitud, é incessante zelo de V. E. en utilidad de la Salud Pública.

*Barcelona 29 de Abril de 1770. D.º Juan Sorda
D.º Pedro Guell.*

Aquesta petició sí que és concedida des de Madrid. En aquest moment es trobà, però, una forta oposició, inesperada, d'una sèrie de metges de Barcelona, que potser temien una coartació del seu exercici mèdic. Això, juntament amb altres problemes menors, retarda la creació de la nostra entitat que, finalment s'assoleix amb el nom oficial d'**Academia Médico-Práctica de la Ciudad de Barcelona**.

L'Acadèmia inicia immediatament les activitats científiques i ben aviat aconsegueix la consideració de totes les autoritats i les forces polítiques de la ciutat: ja de bon principi -el mateix 1770- el «Real Acuerdo» li demana un estudi i posterior informació sobre una epidèmia que sofria, des d'uns anys abans, la vila d'Aitona.

Aquest prestigi es confirma amb l'ordre personal del Capità General de Catalunya, comte de Riela, en la que sol·licita que s'envii un acadèmic a Blanes, per estudiar una important epidèmia que aquesta vila estava patint. Un altre encàrrec, també ben demostratiu de la consideració que mereix l'Acadèmia és el fet oficialment per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1780 «*para adquirir el Mui Ilustre Ayuntamiento en Junta de Sanidad, el perfecto conocimiento que conviene de los principios, ó causas que puedan ó deban considerarse serlo con particularidad de muertes repentinas, Apoplexías, ó graves enfermedades en esta Capital*»⁶. El resultat fou, després d'estudis i discussions, l'edició d'una obra de gran interès.

L'assentament de l'Acadèmia en la vida mèdica catalana queda mostrada amb diverses fites aconseguides. Així, l'any 1786 obté la concessió de «títol i protecció reial», en carta signada pel Conde de Floridablanca⁷. Són de seguida acceptats els seus estatuts -cosa que li proporciona una certa autonomia- i se li concedeix el segell de «Regia Medicinae Practicae Barcinonensis Academia».

Poc després, el 1791, l'Acadèmia estrena nous locals i les seves activitats es porten a terme amb gran dinamisme, creant nous premis i acceptant la proposta de metges joves de poder assistir a les Juntes literàries. Es creen així les juntes «Prima mensis», del primer dilluns de cada mes, on es donen notícies *in extenso* de la vida mèdica barcelonina. La primera se celebrà a l'abril de 1796.

L'activitat de l'Acadèmia es fa palesa també en la nota del mateix 1796 en la que es consigna que «*el Rey se ha dignado agregar a la Real Academia de Medicina Práctica de esta ciudad la inspección de las epidemias del Principado de Cataluña*»⁸. L'any següent -1797- s'estableix una Càtedra de Medicina Pràctica, sota la direcció de l'Acadèmia, càtedra que es farà efectiva el 1802 i que serà ocupada, entre altres, pel prestigiós doctor Francesc SALVA I CAMPILLO. Finalment, el 1798 són editades per compte de la «Real Imprenta», a Madrid, les Memòries de l'Acadèmia.

Quan entrem al segle XIX, com veiem, la vida de l'Acadèmia és ben activa. Malauradament, però, aquesta activitat es veié pràcticament suprimida durant la guerra del francès, restant l'Acadèmia paralitzada durant uns anys⁹.

Copia.

He hecho presente al Rey la representacion que me dirigieron V^{ms} exponiendo su zelo, y aplicacion constante al estudio de la verdadera Medicina en beneficio de la salud publica, y pidiendo que en consideracion á ello se les concediese á lo menos el titulo de Academia R^l para proseguir con este distintivo en sus utiles fatigas. Apreciando S. M. como acostumbra, y le es propio, el talento y meditaciones de los individuos, y cuerpos literatos que procuran el bien de la humanidad, se ha dignado tomar á V^{ms} bajo de su Proteccion con la obligacion de darle annualmente cuenta por mi medio de sus laboriosas tareas. Para condecorar á esa Academia con el titulo de R^l que desea, conviene que V^{ms} me remitan algun exemplar de los estatutos de su creacion para insertarlos en la Cedula que corresponde, y debe despacharse. Dirondra que asi se execute luego que V^{des} me los envien, y entretanto ruego á Dios los q^{do} n^{das}, como deseo Avanzar á 14 de Junio de 1785.

El Conde de Florida Blanca.

La vida de l'Acadèmia no es reprengué del tot fins l'any 1814, quan s'elegí una nova Junta i s'iniciaren de seguida les tasques normals. Però aquesta normalitat no durà més d'uns 10 anys: el 1824 la Reial Acadèmia de Barcelona -com les de tot Espanya- fou suprimida per una Reial Ordre. Llegim de nou que diu Joan MARSILLACH: «A pesar de esto, á pesar de que la Academia no haría sino mucho bien á la clase y á la ciencia, vino un dia en que fué reducida á la nada por la sola voluntad de un soberano absoluto por la gracia de Dios. Este dia fué el 23 de Setiembre de 1824 en que por la real órden de S.M. el Rey Don Fernando VII fueron disueltas todas las Academias médicas del Reino»¹⁰.

Seguiren, doncs, uns anys d'inactivitat, que s'allargaren fins el 1830: en aquest moment s'aconseguí el restabliment, per ordre del mateix Fernando VII, de totes les Acadèmies espanyoles. A la de Barcelona es viu una època de ràpida rehabilitació: la primera reunió feta per l'Acadèmia en aquesta època tingué lloc el 20 de febrer de 1831, amb l'establiment d'una nova organització i l'adopció d'un nou Reglament. I de seguida es convoquen uns nous Premis anuals -com ja s'havia fet en èpoques anteriors-, premis que són incrementats i que s'anuncien a les corporacions mèdiques nacionals i europees. Consisteixen en l'obtenció de la Medalla d'Or de l'Acadèmia i el títol d'Acadèmic corresponent als vencedors. Un dels temes proposats era dedicat a tots els metges en exercici a les terres catalanes amb la demanda que enviessin notes clíniques amb la seva experiència.

Aquesta etapa de la Reial Acadèmia és important per la seva activitat i per l'empenta en la participació de metges de tot Catalunya -i també de la resta d'Espanya-. Altres vicissituds -que sí que n'existiren- no la privaren en cap moment de continuar una activitat normal que conservà un gran dinamisme i que la portà a l'assoliment d'una categoria científica d'alt nivell.

Ja hem vist que la resposta de dos metges, Josep TAPIES I VILA i Lluís GAUSA I BARCELO, i d'un cirurgià, Joan GONZALEZ, tots exercint a Vilanova i la Geltrú, arribà ben aviat a la Real Acadèmia de Medicina de Barcelona¹¹. No és massa nombrosa, com veiem, la participació dels nostres metges, però sí que és demostrativa de l'afany de cooperació immediata dels dos metges joves que més treballaven a Vilanova i la Geltrú en aquell moment i d'un cirurgià amb experiència i tècnica quirúrgica importants. Les seves comunicacions, en conjunt, són demostratives de la praxi mèdica de l'època a la nostra ciutat, de la minuciositat en les exploracions que s'havien de fer per arribar a un diagnòstic i de la correcció de les reflexions fetes per l'adopció de la terapèutica.

Finalment farem una última consideració.

Les comunicacions, com hem vist, són escrites totes en castellà. Per imperatiu dels temps de constitució de l'Acadèmia, ja en els primers «Estatutos de la Real Academia Médico-Práctica de Barcelona», aprovats per «Real Acuerdo» l'any 1786, hi podem llegir textualment:

«Capítulo XXXV: Todas las obras académicas se escribirán en castellano, sin permitir que en la Academia se hable en otro idioma: y á este fin

adopta la Academia las reglas de la Lengua Española, tanto en su gramática como en su ortografía»¹².

Creiem digne de ressaltar aquest «*no permitir que en la Academia se hable otro idioma*», cosa que va més enllà, evidentment, de l'adopció de l'idioma oficial en les tasques científiques.

Actualment, però, els temps i, per tant, les condicions de vida mèdica i de treball científic a Catalunya són ben diferents.

NOTES

- ¹ VALLRIBERA I PUIG, Pere: **Josep Tàpies i Vila. L'aportació d'un metge de Vilanova i la Geltrú a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.** REEMBRES, núm. 4 (abril 1994), pàgs. 3-8.
Id.: **Lluís Gausa i Barceló. La seva aportació a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.** REEMBRES, núm. 5 (agost 1994), pàgs. 7-18.
Id.: **Joan González. L'aportació d'un cirurgià de Vilanova i la Geltrú a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.** REEMBRES, núm. 7 (abril 1995), pàgs. 3-6.
- ² **Memorias de la Real Academia Médico-Práctica de la Ciudad de Barcelona.** Tomo Primero, Madrid, en la Imprenta Real, Año de 1798, Introducción, pàg. I.
- ³ MARSILLACH, Juan. **Reseña histórica de la Real Academia de Medicina de Barcelona,** «El Compilador Médico», Año I, núm. 1 (10 julio 1865), pàg. 2.
- ⁴ MONTSERRAT FIGUERAS, Sebastián; CARRERAS ROCA, Manuel. **Historia de la Real Academia de Medicina de Barcelona,** Impr. Socitra, Barcelona 1954, pàg. 14.
- ⁵ Arxiu de la Real Acadèmia de Medicina de Catalunya (A.R.A.M.C.), Lligall 1, núm. 2 bis.
- ⁶ A.R.A.M.C., Lligall 1, núm. 18 d.
- ⁷ A.R.A.M.C., Lligall 1, núm 9.
- ⁸ A.R.A.M.C., Lligall 1, núm 37.
- ⁹ A.R.A.M.C. Lligall 3. Conté una nota, al davant, informant que «*De los años 1809, 10, 11 y 12 no se guarda ningún documento*».
- ¹⁰ MARSILLACH, Juan. **Reseña histórica.** «El Compilador Médico», núm. 9 (13 noviembre 1865), pàg. 177.
- ¹¹ Hem conservat la denominació oficial més coneguda de l'Acadèmia. Diguem, però, que l'any 1836 fou canviada suprimint la d'«Academia Médico-Práctica» i adoptant la de «Nacional Academia de Medicina». Aquest nom durà només uns anys i aviat se substituï pel de «Real Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona». Fem constar, finalment, que el nom actual, és el de «Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya», acordat en el Ple de l'Acadèmia el 10 de desembre de 1991 i fet oficial per Resolució del 4 de maig de 1992 (D.O.G. 18 maig 1992).
- ¹² **Memorias de la Real Academia,** Introducción, pàg. XXXVI.